

DESPRE REGIMUL POLITIC DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA 6 SEPTEMBRIE 1940 — 23 AUGUST 1944

de IOAN SCURTU

Problema regimului politic din România după Marea Unire din 1918, dar mai ales din perioada 6 septembrie 1940—23 august 1944, constituie obiectul unor atente cercetări, mai ales în ultimii ani, din partea mai multor istorici, fără a se fi ajuns la concluzii definitive, unanim acceptate. Asemenea concluzii nici nu pot fi elaborate fără analiza concretă, detaliată, a componentelor regimului politic, în fiecare etapă, cu nuanțările care se impun unei cercetări obiective, desprinsă de tiparele dogmatismului.

În paginile care urmează vom prezenta câteva elemente semnificative privind rolul monarhiei — componentă de bază a regimului politic — în intervalul 6 septembrie—23 August 1944.

În dimineața zilei de 6 septembrie 1940, în timp ce Carol al II-lea, care abdicase de câteva ore, își făcea bagajele, principele moștenitor Mihai intra în sala tronului, unde, în fața noului dictator, generalul Ion Antonescu, a patriarhului Nicodim, și a primului președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție, D. Gh. Lupu, depunea jurământul în calitate de rege al României¹. Formula jurământului, stabilită de conducătorul statului, era următoarea : „Jur credință națiunii române. Jur să păzesc cu sfințenie legile statului. Jur să păzesc și să apăr ființa statului și integritatea teritorială a României. Așa să-mi ajute Dumnezeu“². Prin această formulă, Ion Antonescu a vrut, cum însuși a declarat, să arate că în viitor „națiunea va trece întotdeauna înaintea regelui“³. La ceremonie a luat cuvântul și Ion Antonescu, care a rostit numai următoarele cuvinte : „Dumnezeu să ajute nației, Majestății Voastre și mie“⁴.

După acapărarea puterii, Antonescu a declanșat atacuri furibunde împotriva lui Carol al II-lea care, în mod evident, aveau menirea de a slăbi pozițiile economice, politice și morale ale monarhiei. Fostul rege era declarat delapidator al avuției naționale, escroc, „pervers epileptic“⁵, „degenerat“⁶, singurul vinovat de situația dramatică în care ajunsese România⁷.

Totuși, Antonescu n-a trecut la înlăturarea monarhiei, din considerente politice și psihologice. În primul rînd a trebuit să țină seama de poziția principalelor partide burgheze : Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal. În comunicatul difuzat la 8 septembrie 1940, Partidul Național-Țărănesc lua „act“ de abdicarea regelui Carol al II-lea, făcînd totodată cunoscută „atitudinea sa monarhică constituțională“ și exprima „față de noul rege Mihai I sentimentul de credință și devo-

tament și-i urează domnie fericită și norocoasă pentru binele întregului neam românesc⁸. În aceeași zi, C. I. C. Brătianu difuza un manifest prin care „ruga” prietenii politici „să se abțină de la orice manifestații care n-ar putea decît să tulbure domnia pe care o începe Majestatea Sa regele Mihai”⁹. În favoarea monarhiei s-au pronunțat și mișcarea legionară¹⁰, precum și cercurile conducătoare de la Berlin: „Pentru Hitler, un monarh lipsit de experiență și docil în mîinile unui om devotat Germaniei era o soluție ideală”¹¹. Înlăturarea dinastiei putea crea frămîntări politice, inclusiv în armată, care trebuiau evitate în acele momente tulburi. De asemenea, Antonescu a luat în seamă faptul că propaganda în favoarea monarhiei, desfășurată timp de șase decenii, a avut un anume efect, mai ales în rîndurile țărănimii. Dictatorul însuși avea s-o declare, într-un moment de furie, regelui Mihai: „Veți rămîne aici nu pentru că vreau eu, ci pentru că țărani vor să aibă un rege”¹².

Noul dictator socotea că era util să se folosească de instituția monarhiei, pe care s-o subordoneze intereselor noului regim. Chiar în ziua de 6 septembrie 1940, Antonescu a prezentat spre semnare regelui un decret care stabilea prerogativele monarhului: el era capul oștirii, avea dreptul de a bate monetă, conferea decorațiile române, primea și acredita ambasadorii și miniștrii plenipotențitari, numea pe primul ministru însărcinat cu depline puteri, avea dreptul de amnistie și grațiere. Toate celelalte puteri ale statului erau exercitate de președintele Consiliului de Miniștri¹³. Comparativ cu decretul din 5 septembrie 1940, prin care Carol al II-lea îl însărcinase pe Antonescu cu depline puteri, acest prim decret semnat de regele Mihai nu cuprindea dreptul de a încheia tratate, dar avea în plus dreptul de a numi pe primul ministru însărcinat cu depline puteri.

De la bun început, Antonescu a ținut să atragă atenția regelui Mihai că „nu va tolera nici un amestec ce nu ar face decît să încurce greaua misiune a conducerii, pentru că el își asumă singur toată răspunderea, cu riscurile ei”¹⁴. La 7 septembrie 1940, Antonescu a declarat în ședința Consiliului de Miniștri: „Palatul nu se va mai amesteca în nici o problemă a statului și acel ministru sau funcționar al statului ce va fi prins de mine / că întreține legături cu regele / va fi destituit imediat și sancționat”. Cu același prilej, dictatorul a făcut o precizare semnificativă: „Pînă cînd regele va deveni cu vîrsta și mintea ca să-și dea seama de problemele statului, vă rog să luați notă de acest lucru: nimeni nu va putea să-i supună problemele de stat și oricine și pe orice treaptă s-ar găsi în stat, va fi destituit de mine. Nimeni nu va trece prin fața Palatului decît ca să se închine în fața unui simbol. El este un simbol și nu are dreptul să se amestece în conducerea statului”¹⁵.

Pentru a sublinia și mai mult ideea că Mihai nu avea calitatea de a participa la conducerea statului, generalul a adresat, în ziua de 6 septembrie 1940, mamei regelui, aflată în străinătate, următoarea telegramă: „Generalul Antonescu vă roagă respectuos să luați primul tren și să veniți cu un minut mai devreme lîngă *prea tînărul* rege al țării, *spre a-i completa educația* pe care patria noastră și a lui i-o dorește fierbinte” (subl. ns)¹⁶.

Regelui i s-a fixat un program de studiu pentru ridicarea nivelului său de pregătire intelectuală. În instituțiile publice alături de tradiționalul portret al regelui a fost pus și cel al lui Ion Antonescu. Formula de jurământ a funcționarilor publici cuprindea credință față de națiune, de rege, dar și față de conducătorul statului. Personalul Casei Regale a fost schimbat radical¹⁸, lichidându-se vechea camarilă regală.

În asemenea condiții este foarte greu de apreciat în ce măsură monarhul poate fi făcut răspunzător pentru unele acte care au purtat semnătura sau girul său. Avem în vedere mai ales decretul regal din 14 septembrie 1940 prin care România era proclamată stat național legionar¹⁹. Dar este greu de admis că Mihai I a fost silit să-i felicite la 6 octombrie 1940 pe Antonescu și pe legionari, urându-le „completă reușită pentru binele românismului”²⁰. Este însă de presupus că regele a trebuit să participe la manifestația din Iași, de la 8 octombrie 1940, alături de Antonescu și de Horia Sima; este drept că suveranul n-a luat cuvântul, dar șeful mișcării legionare a ținut să reliefeze prezența regelui „în mijlocul legionarilor”²¹.

Se poate conchide că regimul politic instaurat în septembrie 1940 reprezenta dictatura generalului Ion Antonescu, care se sprijinea din punct de vedere politic pe legionari²². În cadrul acestui regim, monarhia avea un rol cu totul minor, mai mult decorativ; suveranul fusese despuat nu numai de prerogativele fixate prin Constituția din 1938, dar și de cele stabilite în 1923, care nu erau decât o preluare a celor prevăzute în Constituția din 1866. Cu alte cuvinte, monarhia ajunsese în poziția sa cea mai slabă din întreaga istorie modernă a României.

Colaborarea dintre Antonescu și legionari, impusă de conjunctura politică internă și internațională creată prin pierderea integrității teritoriale a României și presiunile Germaniei, nu putea dura. Conflictul, la început latent, a devenit tot mai puternic, ajungându-se la rebeliunea legionară, declanșată la 21 ianuarie 1941. Legionarii au încercat să-l atragă pe Mihai de partea lor; spre exemplu, în seara zilei de 20 ianuarie un grup masiv de legionari a manifestat în fața Palatului Regal din București, cîntînd Imnul regal și scandînd lozinci în favoarea suveranului (acesta se afla însă la Sinaia)²³. Avînd mină liberă din partea lui Hitler și beneficiind de sprijinul armatei, Antonescu a reușit să înfrîngă rebeliunea la 23 ianuarie 1941. Căutînd să obțină „împăcarea” cu Antonescu, legionarii au cerut „arbitrajul” regelui. Acesta a acceptat, și în dimineața zilei de 23 ianuarie a pornit spre București. Mașina sa a fost cprită din ordinul lui Antonescu la Cîmpina, iar suveranul „sfătuit” să se întoarcă la Sinaia²⁴. Evident, conducătorul statului nu era dispus să accepte amestecul regelui în treburile politice.

Totuși, în acțiunea de respingere a rebeliunii legionare și de restabilire a ordinii în țară, Antonescu s-a folosit masiv de numele regelui. Astfel, în manifestul din 22 ianuarie 1941 el cerea populației să facă zid în jurul autorităților legale, lîngă „drapelele țării, lîngă regele țării”²⁵. La rîndul său, Mihai, într-o scrisoare publică trimisă lui Antonescu, făcea cunoscut că el și regina-mamă au hotărît să contribuie cu 500 000 lei la fondul pentru alinarea familiilor ostașilor „căzuți la datorie” în zi-

lele de 21—23 ianuarie; totodată, suveranul a decis decorarea „post-mortem” a militarilor omorâți de legionari²⁶. La catafalcul celor 17 ostași uciși — pentru care s-au organizat funeralii naționale — a fost depusă o coroană de flori din partea regelui²⁷.

La 27 ianuarie 1941 Ion Antonescu, fără a-l consulta pe rege, a constituit un „guvern pe bază militară”²⁸, din care legionarii au fost definitiv înlăturați. Mihai I a adresat generalului o telegramă prin care-l elogia pentru restabilirea ordinii și liniștii în țară, exprimându-i „într-o admiratie și încredere”²⁹. Prin decretul regal din 15 februarie 1941 a fost abrogat decretul din septembrie 1940 prin care România fusese proclamată stat național-legionar³⁰. După înăbușirea rebeliunii legionare puterea a fost preluată integral de Ion Antonescu. Decret-lege din 23 septembrie 1942 stabilea că „nici o instanță judecătorească nu are dreptul să judece constituționalitatea nici unei legi, decret-lege sau decret”, conducătorul statului, investit cu depline puteri, exercitând toate puterile statului, fără a putea fi cenzurat în vreun fel³¹. Într-un asemenea regim, regele era doar un decor, utilizat de conducătorul statului, în măsura în care socotea util³². Propaganda oficială era exată pe proslăvirea lui Antonescu; este semnificativ faptul că pînă la jumătatea anului 1943 presa oficială a publicat 1293 articole elogioase la adresa lui Antonescu și numai 261 despre regele Mihai^{33*}.

Din proprie inițiativă, Antonescu a decis angajarea României în război alături de Germania împotriva Uniunii Sovietice; el nu s-a consultat cu nici un for guvernamental și nu a cerut aprobarea regelui³⁴. De altfel, atât „Proclamația către țară” cît și „Ordinul de zi către armată” au fost semnate numai de general Ion Antonescu, deși se foloseau și expresii ca: „V-o cere neamul, regele și generalul”, sau „pentru neam și rege”³⁵. Potrivit unor afirmații, Mihai I a aflat de la radio despre faptul că România fusese angrenată în război³⁶, deși el era, conform decretului din 6 septembrie 1940, „capul oștirii”.

Partidul Comunist Român a luat, de la început, atitudine fermă împotriva războiului, iar la 6 septembrie 1941 a dat publicității platforma-program pe baza căreia să se coaleză toate forțele patriotice, democratice, antihitleriste³⁷. Partidele „istorice” — Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal — au aprobat, în fond, acțiunea militară pînă la Nistru și au început să protesteze atunci cînd armata română a trecut dincolo de acest rîu³⁸.

Îndată ce a aflat de antrenarea țării în război, regele a trimis lui Antonescu o telegramă prin care-și exprima recunoștința pentru acest act și ura ostașilor „sănătate și putere”³⁹. În zilele de 9 și 10 iulie 1941, suveranul l-a însoțit pe Antonescu pe front⁴⁰, iar la 21 august l-a avansat la gradul de mareșal⁴¹. La 8 noiembrie 1941 Mihai I a participat la festivitățile organizate cu prilejul revenirii trupelor române în țară și a defilării lor pe sub Arcul de Triumf⁴². Dar, în scurtă vreme, Antonescu — la cererea lui Hitler — a decis să continue participarea României la războiul antisovietic. Acest fapt a avut ca rezultat amplificarea mișcării de rezistență a poporului român, în fruntea căreia se afla Partidul Comunist.

În acest context la Palat au început să se manifeste unele atitudini independente, care vedeau dorința de detașare față de politica lui Antonescu. Într-o discuție avută, la 24 ianuarie 1942, cu regele, dr. N. Lupu, I. Mihalache și dr. C. Angelescu au rămas cu convingerea că acesta era definitiv câștigat pentru „teza opoziției”⁴³. Aflînd despre noua atitudine, Iuliu Maniu a transmis suveranului să fie prudent, deoarece nemții îl supravegheau îndeaproape, iar susceptibilitățile lui Antonescu trebuiau menajate. Regele a continuat pe linia începută, procedînd la schimbarea unor persoane din cadrul Casei sale, în special propulsînd în prim plan tineri de vîrsta sa, cu orientare filoengleză și antihitleristă. Este vorba, în principal, de I. Mocsony-Stîrcea și Mircea Ioanițiu, care au imprimit un anumit dinamism acțiunilor Palatului. Stîrcea a stabilit legături cu Constantin Vișoianu — și prin el cu liderii partidelor „istorice”, precum și cu Grigore Niculescu-Buzești, care lucra în cadrul Ministerului de Externe. Treptat, Palatul a devenit un centru de rezistență activă împotriva politicii promovate de Ion Antonescu.

Informat despre asemenea atitudini, conducătorul statului a atras atenția regelui că dacă va continua pe această linie „germanii vor prefera ca locul lui Mihai pe Tron să fie luat de fiul principesei Ileana”⁴⁴. De asemenea, Antonescu a insistat ca regele să facă o nouă vizită pe front, iar acesta a trebuit să accepte. La 30 iulie 1942, cînd a sosit pe aeroportul Băneasa, suveranul a observat că în vizita sa era însoțit de ofițeri germani, de ziariști și cinești, „o escortă aranjată de Antonescu, ca măsură de propagandă”⁴⁵. Vizita pe front a durat pînă la 3 august, dar presa oficială a dat relatări pînă la începutul lunii septembrie, cu scopul vădit de a acredita în rîndul opiniei publice ideea că suveranul susținea participarea României la războiul antisovietic.

Această ambiguitate n-a putut dura. În discursul rostit cu ocazia Anului Nou 1943, regele Mihai a adresat urarea de a se încheia „frămîntările sîngeroase care sfișie omenirea”, iar în cuvîntarea ținută în fața fața corpului diplomatic și-a exprimat dorința „de a vedea din nou pacea și armonia revenind printre oameni”, o pace „întemeiată pe justiție, libertate și concordie”⁴⁶. După cum s-a aflat, textul cuvîntării fusese redactat de I. Mocsony-Stîrcea și avizat de Mihai Antonescu (vicepreședintele Consiliului de Miniștri, crezînd că-i vorba de un cuvînt de rutină nu l-a citit cu atenție și nu i-a sesizat semnificația reală)⁴⁷. Discursul l-a infuriat pe Killinger, ministrul Germaniei la București, care a protestat energic pe lângă Antonescu, pretinzînd ca regele să retrac-teze public cele declarate⁴⁸. Întrucît suveranul a refuzat, Ion Antonescu a folosit prilejul sărbătoririi zilei sale onomastice (7 ianuarie) pentru a-i potoli pe hitleriști, declarînd: „Să fiți siguri că nu voi ceda luptă decît atunci cînd se va trece peste trupul meu”⁴⁹.

Pentru a fi scutit de noi surprize și a da o lecție celor de la Palat, mareșalul a decis trimiterea lui Stîrcea pe front. Dar pe ordinul de mobilizare, prezentat de șeful Casei Militare, regele a scris „Nu aprob” și a semnat, cerînd să se transmită conducătorului statului că „mai bine părăsește țara decît să renunțe la imunitatea Casei Regale”⁵⁰. Aflînd de această situație, Antonescu a cerut ca regele să-și facă bagajele. Cu-

rînd însă s-a răzgîndit, înţelegînd că „decorul regalităţii“ era necesar, iar înlocuirea lui Mihai I — eventual cu Ştefan, fiul Ilenei, sora lui Carol al II-lea — putea crea frămîntări, pe care nu le dorea, mai ales în acele împrejurări⁵¹. În acelaşi timp, Ion Antonescu a cerut colonelului Codreanu, şeful Casei Militare a regelui, să-l informeze în scris despre atitudinea lui Stîrcea. Colonelul s-a conformat, dar regele aflînd a cerut lui Antonescu să-i înapoieze nota în original. Conducătorul statului i-a satisfăcut dorinţa, făcînd următoarea precizare : „Nota informativă este făcută din ordinul meu“, a pus data, 23 februarie 1943, şi a semnat. Mihai I a făcut adnotări pe textul lui Codreanu, după care a conchis : „Colonelul Codreanu nu mai poate rămîne şeful Casei Militare“, a pus data, 27 februarie, şi a semnat⁵². Ca urmare a acestui incident, colonelul Codreanu a trebuit să-şi prezinte demisia. Mihai Antonescu a încercat, cu acordul lui Ion Antonescu, să-l plaseze în această funcţie pe Vasile Grigorcea, care în acel moment era ministrul României în Italia ; acesta a fost chemat în ţară şi aştepta ordinul de numire, cînd regele a făcut cunoscut că l-a numit în postul rămas vacant pe I. Moysa-Stîrcea. Mareşalul a trebuit să accepte această numire. În compensaţie el a cerut numirea generalului Constantin Sănătescu în funcţia de mareşal al Curţii Regale. Sănătescu era considerat un vechi prieten al conducătorului statului, condusese, în ianuarie 1941, acţiunea de reprimare a rebeliunii legionare, era cel mai vechi general din armata română, după Antonescu. Dar alegerea dictatorului s-a dovedit a avea cu totul alte rezultate decît scontase el.

Evoluţia situaţiei de pe front, încheierea bătăliei de la Stalingrad la 3 februarie 1943, urmată de cea de la Kursk—Orel—Belograd (5 iulie—23 august 1943), marile pierderi suferite de armata română, au amplificat starea de nemulţumire a poporului nostru, hotărîrea sa de luptă împotriva regimului dictatorial şi pentru salvarea patriei.

Pe fondul intensificării mişcării de rezistenţă, organizată şi condusă de Partidul Comunist Român, contradicţiile dintre rege şi dictatorul Antonescu au devenit tot mai acute. Uneori aceste contradicţii porneau de la aspectele relativ mărunte, de protocol. Astfel, în timpul ceremoniilor din sala Tronului regele se aşeza pe Tron, regina-mamă alături de el, pe o treaptă mai jos, iar Ion Antonescu se plasa pe prima treaptă a Tronului. La ceremonia desfăşurată cu prilejul Anului Nou 1943, regele a observat că Antonescu urcase o treaptă, fiind la acelaşi nivel cu regina-mamă, drept care a cerut maestrului de ceremonii să-i atragă atenţia conducătorului statului să-şi ocupe locul ce i se cuvenea. Antonescu a trebuit să se conformeze, dar a declarat că fusese jignit şi a pretins ca Mihai să-i trimită scuze în scris (evident, nu le-a primit niciodată)⁵³. Un alt moment critic s-a ivit la 10 Mai 1943, cînd maşina dictatorului a fost direcţionată spre locuinţa acestuia, în timp ce aceea a regelui a străbătut un culoar creat prin mulţime ; furios, Antonescu a refuzat să vină la recepţia de la Palat, iar explicaţiile ce i s-au dat — potrivit cărora regele n-a avut nici un rol în dirijarea maşinilor — nu l-au înduplecat⁵⁴. Multe momente de tensiune au fost generate de faptul că Maria Antonescu — soţia dictatorului — o eclipsa, la manifestaţiile ofi-

cială, pe regina-mamă : și-a creat o curte proprie, utiliza aparatul de propagandă a statului, semna numai cu numele mic, se instalase în fruntea Comitetului de patronaj. Vizitînd odată împreună — regina-mamă și Maria Antonescu — un spital de răniți, au împărțit fotografii cu autografe. Văzînd că fotografiile soției mareșalului fuseseră semnate cu numele mic, ambițioasa regină-mamă a cerut să i se strîngă imediat pozele rivalei sale și să-i fie restituite printr-un ofițer, pentru a le completa cu numele potrivit rangului (numai membrii familiei regală aveau calitatea de a semna cu numele mic)⁵⁵.

Pe măsură ce criza regimului antonescian se adîncea, iar mișcarea de rezistență a poporului român lua amploare, liderii național-tărăniști și naționali-liberali au început să manifeste o preocupare mai susținută pentru realizarea unui acord cu Palatul. Impresionați de evenimentele din Italia, unde la 25 iulie 1943 regele Victor Emanuel III îl înlăturase pe Mussolini, liderii celor două partide au început să ia în calcul posibilitatea destituirii lui Antonescu de către regele Mihai. În ziua de 22 august 1943, Maniu și Brătianu adresau o primă scrisoare lui Mihai, prin care-i aduceau la cunoștință memoriul pe care îl înaintaseră lui Antonescu în urmă cu cîteva zile, cerînd retragerea trupelor române de pe front și revenirea la un regim democratic, constituțional⁵⁶.

Colaborarea dintre monarhie și partidele „istorice” era impusă de împrejurări. Regele dorea ca înlăturarea lui Antonescu să aibă o largă acceptare, în primul rînd din partea principalelor partide burgheze. La rîndul lor, Maniu și Brătianu apreciau că o acțiune împotriva lui Antonescu fără consimțămîntul regelui ăra riscantă, dacă nu chiar imposibilă; ei aveau în vedere situația de fapt în care armata era angrenată în război și numai suveranul — „capul oștirii” — putea ordona o încetare a ostilităților împotriva Uniunii Sovietice; de asemenea, prerogativa regală de a numi pe președintele Consiliului de Miniștri asigura cadrul legal și cel mai sigur de înlăturare a dictatorului Antonescu.

Discuțiile purtate de Maniu, C. I. C. Brătianu și alți lideri național-tărănești și național-liberali cu regele și colaboratorii săi au condus la găsirea unei platforme vizînd scoaterea țării din război. În acest spirit au fost inițiate negocieri diplomatice în capitalele țărilor neutre, care se duceau în numele lui Maniu și al regelui⁵⁷. Este de menționat că Mihai Antonescu, preocupat de găsirea unei soluții diplomatice în cazul înfrîngerii Germaniei, foloseau adesea numele regelui Mihai I.

La începutul lunii septembrie 1943 au fost stabilite contacte între Partidul Comunist Român și cercurile Palatului⁵⁸. Pentru a se ajunge aici, au trebuit învinse anumite „bariere” ideologice, atît dintr-o parte, cît și din cealaltă. Partidul Comunist era un partid republican, care milita pentru o societate nouă, în care nu era loc pentru monarhie. La rîndul ei regalitatea era „prin definiție” ostilă Partidului Comunist, în care vedea, pe drept cuvînt, un adversar de temut; orice ascensiune a comuniștilor constituia o amenințare potențială la adresa monarhiei. Contextul istoric nu punea însă atît de tranșant problema ostilității, ci mai curînd scotea în relief punctele de contact, dorința comună de a înlătura dictatura lui Antonescu și a scoate țara din războiul hitlerist an-

tisovietic. Discuțiile avute de rege cu Lucrețiu Pătrășcanu, în cursul cărora fruntașul comunist a precizat că problema republicii nu este o problemă de actualitate pentru partidul din care făcea parte, la ordinea zilei aflându-se obiectivele naționale fundamentale ale momentului istoric, au netezit calea colaborării ⁵⁹.

În lunile ianuarie—aprilie 1944 trupele sovietice au întreprins ample acțiuni ofensive, ajungând la 24 martie pe Nistru, iar la 26 martie pe cursul superior al Prutului. În a doua jumătate a lunii aprilie Armata Roșie a pătruns pe teritoriul României; repetatele încercări de a dezvolta imediat ofensiva au eșuat, astfel că unitățile militare sovietice au trecut în apărare pe linia Iași—Chișinău.

Preocuparea forțelor politice românești de a găsi o soluție de salvare a țării s-au intensificat. Pe această linie se înscrie plecarea lui Barbu Știrbey la Cairo, unde, la 17 martie, a început negocierile cu Aliații. El s-a prezentat ca emisar al lui Maniu, dar a precizat că „guvernul și regele, precum și opoziția sînt dornici să facă o schimbare a frontului”. Negocierile, prelungite pînă în iunie, nu au dus la nici un rezultat ⁶⁰.

La 21 martie Maniu și Brătianu au înaintat lui Antonescu un nou memoriu în care, după înfățișarea situației critice în care se afla România, afirmau: „Pentru că în acest moment nimeni nu poate lua răspunderea situației ce ați creat, trebuie ca tot d-voastră să arătați germanilor că trebuie să retrageți restul trupelor noastre care mai operează în Rusia, că nu le mai puteți da concursul militar de pînă acum și că țara se găsește în situația de nebeligeranță. Pe de altă parte să comunicați anglo-ruso-americanilor hotărîrea ce ați luat. Dacă nu puteți face aceste acte, nu rămîne decît să arătați M.S. Regelui că nu puteți conduce mai departe politica țării și că trebuie să avizeze la formarea unui nou guvern, care să poată îndrepta, cel puțin în parte, situațiunea în care ne aflăm și care să nu expună țara la noi complicațiuni” ⁶¹. Era prima dată cînd partidele „istorice” cereau atît de categoric lui Antonescu să scoată țara din război sau să prezinte demisia regelui Mihai I. La 6 aprilie C. I. C. Brătianu trimitea un alt memoriu, prin care cerea lui Antonescu să intre în tratative de armistițiu cu Națiunile Unite, și „dacă nu o puteți face, să cereți M.S. Regelui să facă un guvern de generali care să caute să salveze ceea ce se mai poate” ⁶².

În acele zile de cumpănă, Antonescu n-a considerat util să se adreseze regelui, pe care-l considera un copil, fără maturitate politică, dar i-a cerut lui Maniu să-și asume răspunderea, ceea ce liderul național-țărănist a refuzat ⁶³.

În timp ce conducătorii partidelor „istorice” puneau accentul pe acțiunile diplomatice, Gheorghe Tătărescu a propus regelui, la 25 martie 1944, convocarea unui „Consiliu de Coroană” pentru a „cerceta întreaga situație a României și a hotărî ieșirea țării noastre din război” ⁶⁴. În cadrul discuțiilor avute cu monarhul și cu emisarii lui, Tătărescu s-a pronunțat pentru un „guvern al păcii”, care să încheie armistițiul cu Națiunile Unite ⁶⁵.

Este meritul istoric al Partidului Comunist că a oferit o perspectivă clară și mijloace adecvate de luptă, că a conceput eliberarea patriei ca o acțiune a întregului popor român, a tuturor forțelor democratice, patriotice și antifasciste. Pe linia coalizării acestor forțe, în aprilie—mai 1944 s-au făcut pași decisivi: realizarea Frontului Unic Muncitoresc (prin colaborarea Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat), a Coaliției Național-Democratice (prin realizarea acordului dintre partidele muncitorești, gruparea liberă a lui Gh. Tătărescu și cea a Partidului Naționalist-Democrat).

La Palat continuau să fie elaborate planuri, unele de-a dreptul fan-teziste, cum a fost acela ca regele să plece singur la Moscova cu avionul și să trateze încheierea păcii direct cu I. V. Stalin⁶⁶. S-a avut în vedere și varianta trimeriei unui general (Dombrovski sau Aldea) în capitala sovietică pentru a negocia armistițiul, dar măsurile de pază a frontierelor luate de Antonescu și întârzierea răspunsului guvernului de la Moscova au făcut ca aceste planuri să nu se poată realiza⁶⁷. A existat și ideea ca regele să se declare prizonier, iar Maniu să plece în nordul Moldovei și să formeze acolo un nou guvern; o variantă „îmbunătățită“ prevedea ca regele și alți fruntași politici să plece în nordul Moldovei unde să se constituie un guvern antihitlerist cu sprijinul armatei⁶⁸.

Contactul strâns cu P.C.R. avea să limpezească cercurile Palatului asupra căilor și modalităților de acțiune, pornind de la folosirea acelui uriaș izvor de energie și forță care a fost dintotdeauna poporul român.

Numirea, la 1 aprilie 1944, a generalului C. Sănătescu, șeful Casei Militare Regale, și în funcția de mareșal al Palatului⁶⁹, a asigurat o mai mare eficacitate acțiunilor desfășurate de forțele ostile dictaturii și războiului antisovietic. Sănătescu a fost, de la început, adeptul colaborării cu toate forțele democratice, antidictatoriale și antihitleriste, inclusiv cu Partidul Comunist. Decisivă a fost întâlnirea din noaptea de 14/15 iunie 1944, la care au participat reprezentanți ai P.C.R. (L. Pătrășcanu, Emil Bodnăraș), ai armatei și ai Palatului (gen. Gheorghe Mihail, gen. C. Sănătescu, col. D. Dămăceanu, I. Mocsony-Stîrcea, Mircea Ioanițiu), precum și Grigore Niculescu-Buzești, colaborator apropiat al lui Maniu. Cu acel prilej reprezentanții Palatului au susținut „planul Gigurtu“, potrivit căruia regele urma să-l demită pe Antonescu, iar Ion Gigurtu să constituie un guvern filogerman, după care, într-o nouă etapă, să se obțină acordul Berlinului pentru ieșirea României din război. Delegații P.C.R. au arătat că planul avea un caracter aventurist, întrucât Hitler nu-și putea da avizul pentru ieșirea României din război, iar rezultatul putea fi ocuparea țării noastre de către trupele celui de al treilea Reich⁷⁰. După vii discuții, s-a aprobat planul Partidului Comunist vizînd răsturnarea prin forță a dictaturii antonesciene, și s-a constituit Comitetul Militar, format din gen. Gh. Mihail, gen. C. Vasiliu-Rășcanu și col. D. Dămăceanu⁷¹. La 15 iunie C. Sănătescu a comunicat Partidului Comunist acordul regelui față de înlăturarea prin forță a lui Antonescu.

Cîteva zile mai tirziu, la 20 iunie 1944, a fost semnat acordul de constituire a Blocului Național-Democrat (alcătuit din Partidul Comu-

nist, Partidul Social-Democrat, Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal), care finaliza, în fond, procesul inițiat de P.C.R. încă din 1941, vizînd coalizarea tuturor forțelor democratice, antifasciste și antihitleriste din țară.

După 20 iunie au avut loc la Palat mai multe întîlniri conspirative între reprezentanții Blocului Național-Democratic și cei ai Palatului în vederea stabilirii modalităților concrete privind scoaterea României din război, înlăturarea dictaturii antonesciene și măsurile de adoptat în perioada imediat următoare. Așa cum era firesc, o importanță deosebită a fost acordată formării noului guvern. Partidul Comunist a propus un guvern politic, prezidat de Maniu, dar președintele Partidului Național-Țărănesc a refuzat, pledînd pentru un guvern de militari, sub motiv că problemele ce stăteau în fața României erau în primul rînd de natură militară, nu politică. Regele, care dorea ca actul înlăturării lui Antonescu să aibă o bază politică largă, s-a raliat punctului de vedere susținut de Lucrețiu Pătrășcanu. Într-una din ședințe, după ce suveranul a pledat în favoarea unui guvern politic, Pătrășcanu l-a felicitat, declarîndu-i : „Ați vorbit de-a dreptul ca un comunist, dați-mi voie să vă strîng mîna”⁷².

Văzînd atitudinea lui Maniu, secondat de Brătianu, partidele muncitorești, precum și regele, au luat în considerare formula unui guvern de militari, care să poarte girul Blocului Național-Democrat, formulă acceptată și susținută de liderii național-țărăniști și național-liberali. În cadrul repetatelor discuții reprezentanții Blocului Național-Democratic și cei ai Palatului au căzut de acord asupra conținutului principalelor documente ce urmau să fie difuzate imediat după înlăturarea dictaturii antonesciene. A existat un adevărat spirit constructiv, întrucît se acționa în conformitate cu prevederile *Declarației* din 20 iunie 1944. Semnificativ este că proiectul proclamației regale a fost redactat de Lucrețiu Pătrășcanu și „acceptat în întregime, după oarecari discuții”⁷³ de reprezentanții Palatului și ai partidelor „istorice”.

La solicitarea regelui, și de comun acord cu Comitetul Militar, generalul C. Sănătescu s-a deplasat pe linia frontului, unde a discutat cu mai mulți comandanți, sondîndu-i în legătură cu înlăturarea lui Antonescu. Rezultatele au fost deosebit de încurajatoare, cei chestionați declarîndu-se gata să participe la această acțiune.

În cadrul consfătuirii din noaptea de 27/28 iulie — la care au participat L. Pătrășcanu, E. Bodnăraș, C. Sănătescu, C. Vasiliu-Rășcanu, D. Dămăceanu și Gr. Niculescu-Buzești — s-a hotărît ca acțiunea de înlăturare a lui Antonescu să se desfășoare la 15 august. Ulterior, în ședința din 9/10 august — la care au participat aceleași persoane, plus Mircea Ioanițiu și gen. C. Anton — la insistențele lui Gr. Niculescu-Buzești (colaborator apropiat al lui Maniu și al regelui) s-a decis amînarea acțiunii cu două săptămîni; pe această bază, la 11 august regele a acceptat ziua de 26 august ca moment al arestării lui Antonescu⁷⁴.

Declanșarea ofensivei sovietice pe linia Iași—Chișinău la 20 august și activitatea concretă desfășurată de Antonescu au determinat o reevaluare a problemelor convenite, mai ales sub raportul declanșării acți-

unii forțelor patriotice. Deoarece în consfăturile avute s-a ajuns la concluzia că cea mai bună soluție era arestarea dictatorului la Palatul regal din București, au fost luate măsuri speciale : sporirea capacității de luptă a batalionului de gardă, introducerea în garajul Palatului a două plutoane de tancuri, gata de intervenție în cazul unei acțiuni hitleriste, pregătirea unei echipe de rezervă formată din militari aparținând gărzii Palatului cu misiunea de a-l aresta pe Antonescu, în eventualitatea că cea principală (pregătită de Partidul Comunist) nu ar putea intra în Palat.

În seara zilei de 20 august, regele a venit de la Sinaia la București, unde a participat la o nouă consfătuire secretă, împreună cu Maniu, Brătianu, Titel-Petrescu, Pătrășcanu, Gr. Niculescu-Buzești, C. Sănătescu, Aurel Aldea, D. Dămăceanu, Mocsony-Stircea, col. Emilian Ionescu. S-a discutat „situația legată de plecarea lui Antonescu pe front”⁷⁵. În noaptea următoare, 21/22 august, s-a desfășurat o nouă consfătuire, la care au participat cei menționați mai sus, minus Maniu, Brătianu și Titel-Petrescu, plus gen. Anton și comandorul Udriști ; cu acest prilej s-a reconfirmat data de 26 august pentru arestarea lui Antonescu, dar nu a fost exclusă posibilitatea devansării acțiunii, optîndu-se pentru 24 august⁷⁶.

Aflat pe front, Antonescu a dat ordin la 22 august ca trupele române să se retragă pe linia fortificată Focșani—Nămoloasa—Brăila pentru a opri înaintarea armatei sovietice. În concepția lui, stabilizarea frontului în Moldova trebuia să constituie un „atu” pentru negocierea și semnarea armistițiului⁷⁷.

În noaptea de 22/23 august a avut loc ultima consfătuire conspirativă a reprezentanților Palatului și Blocului Național-Democratic. S-a convenit ca acțiunea de înlăturare a dictatorului să aibă loc „cît mai curînd”, ceea ce însemna reconfirmarea datei de 26 august, cu posibilitatea unei devansări de două zile, în funcție de programul mareșalului, ale cărui deplasări trebuiau supravegheate în continuare cu toată atenția⁷⁸.

Antonescu a revenit de pe front în seara zilei de 22 august, cînd a avut discuții cu Clodius, informîndu-l de hotărîrea de a încheia armistițiul, precum și cu Ion Mihalache⁷⁹. A doua zi dimineată, Ion Antonescu a prezidat o ședință a Consiliului de Miniștri, în cadrul căreia a anunțat că va pleca spre seară pe linia frontului. În jurul orei 10,30 el l-a însărcinat pe colonelul Radu Davidescu, șeful Cabinetului Militar al mareșalului, să telefoneze la Palat spre a cere audiență la ora 16 ; peste cîteva minute, Mihai Antonescu a cerut și el audiență pentru ora 15,30⁸⁰.

După ce Antonescu s-a anunțat în audiență, regele, împreună cu Sănătescu, Aldea, Gr. Niculescu-Buzești, Mocsony-Stircea și Mircea Ioanițiu au discutat atitudinea ce trebuia adoptată. Întrucît nu știau motivul audienței, s-a convenit ca în cazul în care mareșalul ar comunica hotărîrea de a încheia armistițiul, regele să se declare de acord ; dacă Antonescu ar anunța intenția de a continua războiul alături de Germania sau ar cere încuviințarea prealabilă a hitleriștilor, atunci să fie demis

Dincolo de prerogativele constituționale, de aspectele formal-legislative, care-și au desigur semnificația lor, actul regelui de la 23 august 1944 se afla în consens cu aspirațiile poporului român, cu voința sa hotărâtă de a-și salva patria, de a-și făuri propriul său destin. În această perspectivă, actul de la 23 August 1944 se înscrie în istoria milenară a poporului nostru ca un eveniment crucial, care a deschis o nouă eră în evoluția națiunii române.

N O T E

- 1 Arthur Gould Lee, *Crown Against Sieckle*, Londra, 1950, p. 13.
- 2 „Monitorul oficial”, nr. 206 bis din 6 septembrie 1940.
- 3 „Timpul”, IV, nr. 1205 din 8 septembrie 1940.
- 4 *Ibidem*.
- 5 „Universul”, din 6 septembrie (ediție specială).
- 6 Barbara Cartland, *The Scandalous Life of King Carol*, New York, Piramyd Book, 1957, p. 220.
- 7 Arh. ist. centr., fond. Casa Regală. Mihai I, dos. 3/1940, f. 10.
- 8 *Un comunicat al Partidului Național-Țărănesc*, în „România”, III, nr. 819 din 8 septembrie 1940.
- 9 Ioan Scurtu (coordonator), Gh. Z. Ionescu, E. Popescu, D. Smîrcea, *Istoria României între anii 1918—1944. Culegere de documente*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1982, p. 352.
- 10 A. Simion, *Regimul politic din România în perioada septembrie 1940—ianuarie 1941*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1976, p. 35.
- 11 Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 23.
- 12 *Ibidem*, p. 47.
- 13 „Monitorul oficial”, nr. 206 bis din 6 septembrie 1940.
- 14 I. Mocsony-Stîrcea, *Memorii*, vol. I, în Arh. Institutului de Studii Istorice și Social-Politice (în continuare I.S.I.S.P.) de pe lângă C.C. al P.C.R., fond. 3, dos. 192, f. 59.
- 15 Arh. C.C. al P.C.R., fond 103, dos. 8 197, f. 3-4.
- 16 „Universul”, 57, nr. 247 din 8 septembrie 1940.
- 17 „Monitorul oficial”, nr. 214 bis din 14 septembrie 1940.
- 18 Arh. ist. centr., fond. Casa Regală. Mihai I, dos. 53/1940, f. 2, 7.
- 19 *Culegere de documente și materiale privind istoria României (6 septembrie 1940—23 August 1944)*, București, Tip. Universității, 1978, p. 21.
- 20 „Universul”, 57, nr. 277 din 8 octombrie 1940.
- 21 *Ibidem*, nr. 310 din 10 noiembrie 1940 ; Arh. ist. centr., fond Casa Regală. Mihai I, dos. 10/1940. f. 7.
- 22 Vezi pe larg, foarte documentata lucrare a lui A. Simion, *Regimul politic din România în perioada septembrie 1940—ianuarie 1941*.
- 23 *Manifestația legionară de aseară*, în „Universul”, 58, nr. 20 din 22 ianuarie 1941.
- 24 Arh. ist. centr., fond. Casa Regală. Mihai I, dos. 10/1940, f. 18 ; Larry Watts, *În serviciul mareșalului*, vol I, Munchen, 1985, p. 66-72.
- 25 „Universul”, 58, nr. 22 din 26 septembrie 1941.
- 26 *Ibidem*, nr. 25 din 29 ianuarie 1941.
- 27 *Ibidem*.
- 28 *Ibidem*.
- 29 *Ibidem*, nr. 27 din 31 ianuarie 1941.
- 30 „Monitorul oficial”, nr. 39 din 15 februarie 1941.
- 31 *Ibidem*, nr. 222 din 23 septembrie 1942.
- 32 Gheorghe Barbul, *Memorial Antonescu*, Paris, 1950, p. 35.
- 33 Mihai Fătu, *Contribuții la studierea regimului politic din România (septembrie 1940—august 1944)*, București, Edit. Politică, 1984, p. 93.

* După înăbușirea rebeliunii legionare, Ion Antonescu a creat funcția de adjutant al conducătorului și secretar particular, formînd, în mic, un fel de „Casă a conducătorului”, care putea fi asemuită cu Casa Regală. Adjutanții și secretarii lui Antonescu purtau aceeași uniformă cu adjutanții regali, mai puțin culoarea de vișeu, care era ciclamen, iar la rege grena (Larry Watts, *op. cit.*, p. 77).

34 Ilie Ceaușescu, *Atitudinea și activitatea Marelui Stat Major Român în perioada septembrie 1940—23 August 1944, ostile politice duse de Germania hitleristă în România, pentru contracararea unor măsuri antipopulare ale dictaturii antonesciene, în Actul de la 23 August în context internațional. Studii și documente*. Coordonator : Gheorghe Buzatu. București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 166.

35 „Monitorul oficial”, nr. 145 din 22 iunie 1941.

36 Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 31.

37 Arh. I.S.I.S.P. de pe lângă C.C. al P.C.R., cota Ab XXV-2.

38 Vezi, pe larg, Ioan Scurtu, *Din viața politică a României (1926—1947). Studiu critic privind istoria Partidului Național-Tărănesc*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 456-464.

39 „Universul”, 58, nr. 167 din 24 iunie 1941.

40 *Ibidem*, nr. 187 din 14 iulie 1941.

41 „Monitorul oficial”, nr. 200 din 24 august 1941.

42 „Universul”, 58, nr. 306 din 10 noiembrie 1941.

43 Arh. M.A.E., fond 71/ România, anul 1942—1943, vol. 355.

44 Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 40.

45 *Ibidem*, p. 42.

46 „Timpul”, V, nr. 2 029 din 3 ianuarie 1943.

47 Andreas Hillgruber, *Hitler, König Karol und Marschall Antonescu*, Wiesbaden, 1954, p. 169 ; *Memorial Antonescu*, p. 172.

48 A. Simion, *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din august 1944*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1979, p. 235.

49 „Timpul”, V, nr. 2 035 din ianuarie 1943.

50 Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 46.

51 General-colonel (r), Emilian Ionescu, *Contemporan cu veacul douăzeci*, București, Edit. Militară, 1983, p. 110.

52 Dumitru Dămăceanu, *De la prima audiență*, în „Magazin istoric”, nr. 8/ 1984, p. 22-23.

53 Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 64.

54 *Ibidem*, p. 47.

55 Al. Gh. Savu, *Războiul șicanelor*, în „Magazin istoric”, nr. 6/1969, p. 91.

56 Arh. C.C. al P.C.R., fond. 103, dos. 8 174, f. 187.

57 Vezi, pe larg, Gh. Buzatu și A. Simion, *Preliminarii diplomatice ale actului de la 23 August 1944*, în *Actul de la 23 August în context internațional* (coordonator : Gheorghe Buzatu).

58 *Pentru Republică în România* (coordonator Aron Petric), București, Edit. Politică, 1972, p. 120.

59 *Cine sînt făuritorii actului istoric de la 23 August 1944*, în „România Liberă”, III, nr. 324 din 24 august 1945.

60 A. Simion, *Preliminarii politico-diplomatice...*, p. 359-414.

61 Arh. ist. centr., fond. Președ. Cons. Min., dos. 61/1940, f. 232.

62 *Ibidem*, f. 235.

63 *Procesul marii trădări naționale*, București, 1946, p. 224.

64 „Drapelul”, II, nr. 158 din 3 iulie 1945.

65 *Ibidem*.

66 Arthur Gould Lee, *op. cit.*, p. 62.

67 Constantin Titel-Petrescu, *Cum s-a ajuns la armistițiu*, în „Libertatea”, I, nr. 9 din 5 septembrie 1944.

68 Ioan Massoff, *O pagină de istorie contemporană. Cum s-a înfăptuit actul de la 23 August 1944*, în „Jurnalul de dimineață”, V, nr. 35 din 25 decembrie 1944.

69 „Monitorul oficial”, nr. 78 din 1 aprilie 1944.

70 Dumitru Dămăceanu, *O consfătuire istorică*, în „Magazin istoric”, nr. 6/1969.

- 71 A. Simion și Maria Covaci, *Insurecția națională antifascistă armată din august 1944*, București, Edit. Politică, 1973, p. 36.
- 72 I. Mocsony-Stîrcea, *Memorii*, vol. II, loc. cit., f. 1427.
- 73 Lucrețiu Pătrășcanu, *Cum s-a înfăptuit actul de la 23 August 1944*, în „România liberă”, III, nr. 323 din 23 august 1945.
- 74 V. Liveanu, *Cu privire la începutul insurecției din august 1944. Despre preliminariile arestării lui Antonescu*, în „Revista de istorie”, nr. 9/1977, p. 1588-1589.
- 75 Gheorghe Buzatu, *Evenimentele din august 1944 în context internațional*, în *Actul de la 23 August în context internațional*, p. 297.
- 76 Ioan Massoff, *O pagină de istorie contemporană...*, loc. cit.
- 7 Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu, Mihail E. Ionescu, *200 de zile mai de vreme*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 50.
- 78 Gh. Buzatu, *Evenimentele din august 1944...*, loc. cit., p. 300.
- 79 „Jurnalul de dimineață”, VII, nr. 8 din 11 ianuarie 1945.
- 80 V. Liveanu, E. Cimponeriu, M. Rusenescu, Tr. Udrea, *Din cronica unor zile istorice*, București, Edit. Academiei, 1972, p. 92.
- 81 Gh. Buzatu, Gh. I. Florescu, I. Saizu, D. Șandru, *Din istoria unei zile. (Contribuții la cronologia insurecției române din august 1944)*, Iași, Edit. Academiei, 1979, p. 30-31.
- 82 Emilian Iontscu, op. cit., p. 139.
- 83 Gh. Buzatu, *Evenimentele din august 1944...*, loc. cit., p. 302.
- 84 Pentru desfășurarea audienței, vezi : Arthur Gould Lee, op. cit., p. 67-71 ; Nicolette Frank, *La Roumanie dans l'engrenage. Comment le Royaume est devenu Republique Populaire (1944—1947)*, Paris/Bruxelles, 1977, p. 32-33 ; I. Mocsony-Stîrcea, op. cit., loc. cit., p. 1422-1498 ; Emilian Ionescu, *Antoneștii în seiful Castelului Alb*, în „Magazin istoric”, nr. 5/1967 ; Idem, *Contemporan cu veacul...*, p. 140-142.
- 85 Vezi „România liberă” din 24-31 august 1944.
- 86 Regele Mihai a fost decorat cu Ordinul „Victoria” de către guvernul sovietic, și cu „Legion of Merit” de guvernul S.U.A.
- 87 Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, București, Edit. Politică, 1970, p. 187.

SUR LE REGIME POLITIQUE EN ROUMANIE DANS LA PERIODE

6 SEPTEMBRE 1940 — 23 AOÛT 1944

— Résumé —

Le régime politique en Roumanie a connu, dans la période 6 septembre 1940 — 23 Août 1944, une importante évolution déterminée par le rapport des forces politiques internes et par la situation internationale, d'abord par l'évolution des événements militaires. Composante mineure du régime politique dans la période d'après 6 septembre 1940, éclipsée par le dictateur Ion Antonescu, la monarchie a manqué d'initiatives et d'efficacité jusqu'à la fin de 1942. Graduellement, au fur et à mesure que le mouvement de résistance dirigé par le Parti Communiste Roumain devenait de plus en plus étendu, on enregistre une activité augmentée des cercles d'autorité du roi, de la monarchie en tant qu'institution. Les divergences entre la monarchie et la dictature deviennent publiques et de plus en plus aiguës. D'autre part, à la suite des liaisons entre la monarchie et les partis politiques de l'opposition, y compris le Parti Communiste Roumain, qui détenait le rôle décisif, on passe à l'élaboration d'un plan qui avait comme but la suppression du régime dictatorial, l'élimination du pays de la guerre antisoviétique, la lutte de l'armée roumaine contre l'Allemagne hitlérienne, le retour à un régime démocratique. L'acte historique de 23 Août 1944 marque le déclenchement de la révolution de libération sociale et nationale, antifasciste et antiimpérialiste qui a ouvert une nouvelle ère dans l'histoire du peuple roumain.